

Za slovensko-slovaške vzajemne kulturne stike v obdobju humanizma so pomembna tri mesta, in sicer: Trnava (jezuitska univerza), Gradec in Dunaj (Pazmanium, ustanovljen 1623. leta).

Velikega pomena za razmah kulturnega življenja na Slovaškem je bila ustanovitev jezuitske univerze v Trnavi, kjer je v šolskem letu 1638/39 predaval sholastično teologijo in bil kancler Kamničan, jezuit Mathias Bastiančič, ki ga navajajo tudi kot Carniolus Stainensis.

Dosti slovaških jezuitov se je šolalo v Gradcu. Med njimi je bil najpomembnejši Peter Pázmány (Petrus Pazmanius, 1570—1637), ki je v Gradcu deloval v šolskem letu 1597/98. Leta 1623 je na Dunaju ustanovil teološko-filozofski seminar Pazmanium. Pázmány je bil zagrizen rekatolizator in ni izključeno, da v Gradcu in na Dunaju ni prihajal v stik z našimi protireformatorji.

Andrej Rozman
RSC v Velenju

Poezija Franceta Prešerna v ukrajiniščini

France Prešern: Poeziji. Zi slovens'koji. (Uporjadkuvannja, vstup. stattja i pryit. V. Grymyča.) Perlyny svitovoji liryky. Vydavnyctvo hudožn'oji literatury »Dni-pro«, Kyjiv 1977. 199 str.

Ob prehodu 1977. leta v novo 1978. je izšel nov prevod Prešernovih izbranih del — tokrat v ukrajinskem prevodu. Izdajo je uredil in opremil z uvodnim esejem nam že znani posrednik slovenske literature in kulture v Ukrajini Vil Grimič. Sam se je z nekaj prevodi Prešernovih del (predvsem nemških izvirnih pesmi) uvrstil tudi med prevajalce tega izbora, ki so ga poleg njega prevedli še Dmitro Palamarčuk, Roman Lubkivski in znana, v sovjetskem okviru uveljavljanja pesnika Andrij Mališko in Dmitro Pavličko.

Vsaka izdaja premišljeno izbranega in skrbno izdelanega prevoda poezije Franceta Prešerna je za nas Slovence prijeten dogodek, ob pričujoči ukrajinski izdaji pa naše zadovoljstvo preide v pravo veselje — tu ne gre več samo za solidno izdajo, ampak za izdajo, ki kaže na to, da so urednik in njegovi sodelavci poskušali originalno in živo vključiti Prešernovo umetnost v literarno in kulturno življenje sodobne Ukrajine. Na to nas neposredno

opozarjajo že urednikove besede, posredno pa tudi kompozicija izbora.

Umetnost tujega pesnika lahko vključimo v lastno nacionalno kulturo na različne načine. Vil Grimič jo poskuša vključiti tako, da nakaže aktualnost Prešernove poezije v pesnikovi domovini nekdaj in danes ter posredno opozori na nekatere analogije med zgodovinsko usodo Slovencev in Ukrajincev, ki za njih najdemo v univerzalni poeziji Franceta Prešerna izjemen umetniški izraz. Pri tem Vil Grimič ne prezre raznolikosti bogatega Prešernovega pesniškega izročila, nasprotno, pokaže dober posluš za njegove individualne posebnosti, toda ob poudarjanju erosa kot osrednje teme Prešernove poezije vendarle izpostavi pesnikovo »ljubezen do domovine, spopad s stvarnostjo, problem poslanstva in vloge umetnika v družbi«. Tem »trem glavnim temam«, ki da se skupaj z »ljubezensko temo« združijo »v naravnost čudovito zlitje« v najpomembnejši Prešernovi stvaritvi Sonetnem vencu, zato posveti V. Grimič posebno pozornost. Ta pozornost ponekod preide v pravi zanos, še posebej takrat, ko je govor o »visokem patriotičnem čustvu« slovenskega pesnika. V. Grimič ga odkriva v nekaterih sonetih Sonetnega venca (še posebej v osmem in devetem), v verzih »manj strašna noč je v črne zemlje krili, / kot so pod svetlim soncem sužni dnovi« iz Uvoda h Krstu pri Savici in še posebej v Zdravici. V Zdravici, tako meni V. Grimič, je pesnik »z modrostjo državnika, ki vidi v prihodnosti«, s »skrajno natančnim in skorajda aforističnim izrazom« izpovedal »najširše patriotično čustvo«, čustvo internacionalne, vsečloveške povezanosti. Grimičevo razmišljanje o Prešernovi vlogi v zgodovini razvoja slovenske duhovne kulture tako tudi privede do zaključka, ki ga lahko brez pridržka sprejmemo kot aktualen in realen odmev pesnikove umetnosti v razmerah sodobnega sveta. — V. Grimič namreč ugotavlja, da je Prešeren v svojem času dobro poznal »potrebo po zblizanju Slovanov v pogojih nemško-madžarske nevarnosti«, da pa je videl rešitev samo v »naravnem zblizanju nacij«, ko bi se »vsaka izmed njih lahko naprej (svobodno) duhovno razvijala«. Grimičeva omemba Osvobodilne fronte Slovenije in ugotovitev, »da so Prešernove ideje najbližje današnji federativni ureditvi Srbov, Hrvatov, Slovencev in Makedoncev (ter drugih narodnosti) v socialistični Jugoslaviji«, nam njegovo pomenljivo misel še bolj približata.

Poudarjanje vsečlovečnosti Prešernove poezije je poleg Koršovega zgleda¹ najbrž vplivalo na urednika, da se je pri sestavljanju izbora odločil upoštevati tudi Prešernove nemške izvorne pesmi. Od slednjih je Vili Grimič vključil v izbor povpenčni ljubezenski sonet *Warum sie, werth, dass Sanger aller Zungen*, soneta *An die Slowenen, die in deutschen Sprache dichten* in *An eine junge Dichterin* iz Namečka nemških in ponemčenih poezij dvojezične cenzurno-revizijske variante Poezij ter nagrobni napis milu Korytku. Grimič je s tem postopkom dosegel dve stvari: 1. V izboru, ki je po svoji kompoziciji naravnano po Prešernovih Poezijah, je zapolnil praznino, ki je nastala, ko je na koncu izpustil sintentizirujoči Krst pri Savici. 2. Z izborom in razvrstitvijo prevodov Prešernovih nemških izvornih pesmi je še enkrat nakazal lastno sintetično podobo Prešernovega pesništva; ta pri njem iz ljubezenske in literarno-nacionalne tematike prvega nemškega soneta, preko Prešernove realne ocene soodnosa nemške in slovenske literarne kulture v drugem sonetu in pojmovanja poezije kot ukaza in usode ter sprejemanja trpljenja kot pesnikovega deleža v tretjem izzveni v verzih: »Der Mensch mu untergehen; / die Menschheit bleibt, fortan / wird mit ihr das bestehen, / was es fur sie getan.« — Smiselni ureditvi okviru ustreza tudi notranja ureditev izbora. Izpuščena so v glavnem samo tista Prešernova pesniška dela, ki so ali prepesnitve (npr. Lenora) ali dela, ki bi jih nepoučeni ukrajinski bralec težko razumel brez posebne literarnozgodovinske razlage (npr. Nova pisarija, Zabavljivi napisi). Toda pri tem vendarle ne moremo mimo nekaterih po našem mnenju spornih odločitev urednika. — Najprej bi se vprašali, zakaj je npr. iz razdelka *Pesmi* izpuščena pesem *Ukazi*, zakaj ni v izboru soneta *Je od vesel'ga časa teklo leto*, ki zavzema v kompoziciji Prešernovih Poezij izpostavljeno mesto za Ljubeznjenimi soneti in pred *Sonetnim vencem*, potem bi še dodali, da nam ostajajo nerazumljivi kriteriji, ki so zaradi njih upoštevanji samo štirje povpenčni ljubezenski soneti, izpuščeni pa sta npr. tako izraziti deli, kot sta soneta *Ni znal molitve žlahti trde glave* in *Vi, ki vam je ljubezni tiranija*. Navedena vprašanja se nam zastavljajo tem bolj, ker so v izbor npr. uvrščene pesmi *Zarjavela dvičica*, *Sveti Senan* in *Nebeška procesija*, ki se po svoji umetniški vrednosti ne morejo meriti z navedenimi neprevedenimi deli. Vključevanje v izbor del, ki jih Pre-

šeren ni uvrstil v *Poezije* ali pa jih je postavil na drugo mesto, prinaša tudi neko drugo nevščenost. Urednik namreč pre malo upošteva tisto vlogo, ki jo je »Prešernova poetološka zavest« pripisovala kompoziciji Poezij in še posebej sklepnim mestom razdelkov. Če pri tem upoštevamo ugotovitvi Borisa Merharja in Borisa Paternuja, da so »ta mesta (...) vsa po vrsti, z razumljivo izjemo Krsta pri Savici, dana tekstom, ki izpovedujejo neko bistveno misel o pesniku in pesništvu«,² potem se najbrž ne moremo strinjati, da razdelek *Pesmi* v izboru zaključuje pesem *Vso srečo ti želim* in ne pesem *Pevcu*, razdelek *Balade* in *romance* pa *Sveti Senan* namesto *Orglarja* itd.

Navedene kritične pripombe seveda ne zmanjšujejo vrednosti in že na začetku ugotovljene pomembnosti izbora. Vrednost izbora poleg tega potrjuje tudi izjemen napor vseh prevajalcev, da prepesnijo Prešerna v adekvatno pesniško strukturo. Povedano velja posebno za pozornost, ki so jo prevajalci posvetili Prešernovim sonetom in še posebej njegovemu *Sonetnemu vencu*. Visokim artističnim zahtevam, ki jih postavlja pred prevajalca to »najbolj artistično delo« Prešerna, je D. Palamarčuk skušal ustreči v vseh pogledih. Prevedel ga je z akrostihom, ki ga npr. ruski prevod iz leta 1971 nima,³ z ustreznim upoštevanjem Prešernovega peterostopnega jamskega verza in, kjer je to bilo le mogoče, tudi stavčnega naglasi in s tem tudi intonacije. Zaradi ukrajinske verzifikacijske tradicije, ki ne dovoljuje, da bi se v okviru ene kitice vrstile istovrstne rime, je prevajalec, podobno kot pred njim Rus Korš, seveda moral vrstenje ženskih rim v Prešernovem originalu podati s kombinacijo moških in ženskih stikov. Prevajalcu je tako uspelo, da je dovolj adekvatno predstavil ukrajinskemu bralcu pomen Prešernovega enciklopedičnega pesniškega sporočila.

To, kar smo povedali za prevod *Sonetnega venca*, žal ne velja za izbor kot celoto. Tako se je npr. samemu prevajalcu *Sonetnega venca* primerilo, da je moral priznati delno nemoč pri prevajanju soneta *Memento mori*. Prešernovo neosebno in ne-

¹ Prim. knj.: *Stihotvorenija Franca Prešerna*. So slovenskogo i nemceckogo podlinnikov prevedel F. Korš, Moskva 1901.

² Boris Paternu, *Franco Prešeren* in njegovo pesniško delo, II. del, Ljubljana 1977, str. 305.

³ Prim. knj.: *Franco Prešeren*, *Perevod so slovenskogo*, Moskva 1971, str. 132 in sl.

vsiljivo obliko adresata je prevajalec tu spremenil v neposredni in zato glede na vsebino kar vsiljivi nagovor, ki povsem poruši ton in smisel pesnikovega sporočila. Prav malo od originalnega pesniškega sporočila je ostalo v prevodu Zdravljice. Prevajalec R. Lubkivski jo je prestavil v ukrajinjščino tako, da je deloma celo demantiral tisto, kar je v uvodu s takim zanosom zapisal urednik izbora. Primerjajmo samo znamenito kitico:

Živé naj vsi naródi,
ki hrepene dočakat dan,
ko, koder sonce hodi,
repír iz svéta bo pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

s prevodom:

Haj vsi živut' narodi,
Ščo pragnut' sonjačnogo dnja.
My diždemosja zgody,
I ščeznut' čvarya ta gryznja,
Ščob dzveniv
Bratnij spiv
Z-pozza kordoniv-rubeživ.

»Zvenenje bratskega speva« najbrž ne more nadomestiti Prešernovih verzov »ko rojak / prost bo vsak, / ne vrag, le sosed bo mejak«... — Toda ta prevod je v izboru med redkimi izjemami. To je potrebno posebej poudariti! — Sicer pa velja za ukrajinski izbor Prešernovih poezij kot celoto tudi v tem pogledu ugotovitev, da je to dober, zelo dober dosežek, ki ob njem lahko samo želimo, da ne bi ostal osamljen pri prevajanju Prešerna in slovenske poezije nasploh v Ukrajini.

Aleksander Skaza
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Mladinska proza Zofke Kvedrove

Zofka Kvedrova: *Vladka, Mitka, Mirica*. (Izbrala in uredila, pripravila za tisk in spremno besedo napisala Erna Muserjeva.) MK, 1978. 272 + (V) str.

V počastitev stoletnice rojstva pisateljice Zofke Kvedrove so pri Mladinski knjigi z nekoliko spremenjenim naslovom in rahlo dopolnjene ponovno izšle pripovedi o pisateljicinih treh hčerkah, ki jih je objavljala večinoma v Domačem prijatelju v letih, ko je bila sama urednica tega praškega mesečnika (1904—1914). Na koncu je

pripovedim dodan zapis Mire Jelovšek Škrinjarič z naslovom *Moja mati Zofka Kvedrova* in sestavek Erne Muserjeve Ob stotem rojstnem dnevu Zofke Kvedrove. V njem Erna Muserjeva piše o življenjski in pisateljski usodi te slovenske pisateljice. Spremlja jo iz rojstnega kraja na prva službena mesta v Kočevje, Ljubljano in Trst, pa na njen študij v Bern ter nato v Prago in Zagreb. Opozarja, kako so se te postaje v njenem življenju odrazile v njenem pisateljevanju. Poudari tudi pomen, ki ga je imelo njeno uredniško delo pri Domačem prijatelju, katerega je naredila »za pravo slovstveno vadnico mladega pisateljskega rodu« (267). Ob tem naniza tudi nekaj utrinkov iz Bevkovih Spominov na Zofko Kvedrovo (Slovenski poročevalec 1957). V Domačem prijatelju je Zofka Kvedrova objavljala med drugim sestavke o svojih treh hčerah. Erna Muserjeva poda tudi historiat slovenskih predvojnih in povojnih knjižnih izdaj teh pripovedi. Biografski in bibliografski podatki Erne Muserjeve so skrbno in pregledno nanizani in oblikovani. Skupaj z zapisom Mire Jelovšek Škrinjarič bodo gotovo močno pripomogli k boljšemu poznavanju te po krivici nekoliko zanemarjene slovenske pripovednice in zastopnice »uporniškega rodu slovenskega ženstva« (273).

Iz tega sestavka lahko povzamemo tudi, da so pri Slovincih pripovedi o Vladki, Mitki in Mirici izhajale v glavnem kot čtivo za mladino. Erna Muserjeva se sicer izogne natančnejši oznaki, vendar opozori na njihov dvojni značaj: »Ljudje so zgodbe iz življenja Zofkinih hčerkic zelo radi brali in še zmeraj so dvojno mikavne. Niso samo podobe rasti in dozorevanja otrok, so tudi podobe časa, podobe pisateljice same, njenega življenja, dela in hotenja, njenega čustvovanja in temperamenta« (269).

Tej sodbi moremo zlahka pritrditi. V teh kratkih pripovedih Zofke Kvedrove predstavljajo snovno izhodišče doživljaji njenih otrok, a v njih najdemo tudi več. Vse pripovedi so v prvi osebi, zgodba se ves čas prepleta s pripovedovalkinim komentarjem o tedanji družbi, o predsodkih in zahtevah meščanstva. V njem najdemo anonimne, rahlo in brez zlobe karikirane portrete nekaterih ljudi (meščanskih dam, umetnikov, služkinj), socialna nasprotja. Najdemo tudi izpovedi o pomenu in načinu njenega pisateljskega in uredniškega dela, ki ji je poleg otrok najvažnejše v življenju. Ta komentar je zdaj kritičen, zdaj hudomušen, zdaj lirski, čeprav nikoli